

“Koit” 13.11.2004

Räpina poldri linnuhoiuala loodusväärtused kaardistatud

Aivar Leito

EPMÜ Keskkonnakaitse instituut,

Räpina poldri LIFE-projekti inventuuri- ja seireekspert

Lõppes Räpina poldri linnuhoiuala looduskaitseliste väärtuste kompleksne inventuur, mis kestis 2003. a sügisest kuni käesoleva aasta novembrini. Inventooriumi eesmärk oli saada ülevaade hoiuala elustikust ja elupaikadest ning nende väärtustest. Uuriti mullaelustikku, taimekooslusi, kalastikku ja kahepaikseid, linnustikku ja imetajafaunat.

Kuna tegemist on linnuhoiualaga, olid uuringute keskmes pesitsevad ja läbirändavad linnud. Inventuuridega saadi väärtuslikku teavet hoiuala kohta ja leiti nii mõndagi uut ja huvitavat.

Ettevõtmine toimus Euroopa Liidu LIFE-Nature projekti «Natura 2000 biotoopide kaitse Räpina poldril» raames.

Mullaelustik

Kuna paljude lindude jaoks moodustavad olulisema osa toidubaasist mullas ja maapinnal elutsevad selgrootud, siis võeti esmalt uurimise alla just see osa poldri elustikust. Räpina poldri mullaelustik osutus üsna rikkalikuks. Seda eriti vihmausside osas, kes on teatavasti ühed olulisemad mullastiku kujundajad. Neid esines kokku 8 liiki, kusjuures Eestis on üldse kindlaks tehtud 13 liigi esinemine.

Kõige ohtram oli mullaelustik poldri läänepoolsetel kuivematel niitudel ja vaesem üleujutusosaladel. Mullas elavad vihmaussid ning rohu sees sibavad putukad on põhitoiduks poldril pesitsevatele rukkirääkudele, täpikhuikadele, mustsaba-vigledele, kiivitajatele ja teistele kurvitsalistele, kelle jaoks polder on väga sobivaks pesitsusalaks.

Taimestik ja elupaigad

Räpina poldri hoiuala 1500 hektarist moodustavad kolmandiku rohumaad ja põllud, 11 protsenti alast katavad metsad ning seitset protsenti roostik. Taimestiku poolest ei ole hoiuala eriti liigirikas (kokku leiti 238 liiki soontaimi), kuid poldril enam levinud päideroo kooslus on siin vägagi väärtuslik oma looduslähedase ja unikaalse liigilise koosseisu tõttu. Just idapoolsed üleujutatavad päideroo-alad koos tarnamätastega on oluliseks pesitsuspaigaks sellistele tähtsatele ja haruldastele linnuliikidele nagu väikekajakas ja mustviires ning kevadel rändepeatuspaigaks arvukatele partidele ja hanedele. Poldril vähem levinud ja suurema inimõjuga aas-rebasesaba niidud on aga kõige sobivamad ohustatud rukkiräägu pesitsemiseks.

Kuigi poldrid iseenesest on üsna monotoonse ilmega alad, siis arvukad väiksemad metsatukad ja põõsastikud koos kraavide ja tiikidega muudavad maastiku vaheldusrikkaks.

Need lisastruktuurid on siin pesitsevatele lindudele oluliseks toitumis- ja varjupaigaks ning suurendavad üldist elustiku mitmekesisust.

Näiteks väikesed metsalinnud ei julgeks valgel ajal üle lageda poldri lennatagi, kui seal ei oleks kaitsvaid metsaribasid ja põõsastikke, kuhu ohu korral peitu pageda. Ja röövlindude, kes neid jahivad, on poldril küllaga.

Kalastik ja kahepaiksed

Kuigi kalastik ei oma hoiualal kuigi suurt tähtsust, on see siiski üsna mitmekesine. Kokku tehti kindlaks 16 kalaliigi esinemine. Arvukamad neist on haug, särg, ahven ja kiisk. Kaitsealustest liikidest (II kategooria) leiti haruldast vingerjat. Kalad on siiski oluliseks toiduks ka mitmetele linnuliikidele nagu kala- ja merikotkas, tuttpütt, hallhaigur jt.

Palju olulisem paik on Rápina polder siin esinevatele kahepaiksetele. Tegemist on lausa konnade paradiisiga! Kõige arvukamad on rabakonn ja rohukonn, aga ka kärnkonn ja veekonn. Kuigi tegemist on tavaliste liikidega, on muljetavaldav nende massilisuus poldril. Rabakonna arvukuseks hinnati ligikaudu 200 000 ning rohukonna arvukuseks 100 000 isendit.

Kokku leiti kuut liiki kahepaikseid, kellest kõige haruldasem on II kaitsekategooriasse kuuluv mudakonn. Kahepaiksed ja nende kudu on väga oluliseks osaks poldri elustiku toiduahelas ja tähtsaks toiduks paljudele sinsetele linnuliikidele.

Imetajad

Imetajaid (alates hiirtest ja lõpetades põdraga) leiti hoiualal elutemas 31 liiki. Kõige silmatorkavam neist on kahtlemata metskits, keda pea alati võib kohata ja kes on kindlasti ka kõige tähtsam jahiloom poldril. Peale kitse on suurematest loomadest tavalised veel põder, metssiga, rebane, kährik ja kobras.

Vahel satuvad siia ka hunt ja ilves. Kaitsealustest liikidest elutsevad hoiualal kärp, nirk, saarmas, vesimutt, mets-karihiir ja siil.

Eriti oluline «tegija» on poldril muidugi kobras, keda loendati umbes 10 pesakonda. Kraavidele ja truupidesse ehitatud kopratammid tõstavad poldri veetaset ja raskendavad seeläbi maaharimist, liigvesi hukutab metsa.

Samas loob kopra tegevus suurepärased elutingimused suurele hulgale lindudele ja vee-elustikule. Seetõttu tuleb maaharijatel ja looduskaitsetel siin leida mõistlik kompromiss kopra tegevuse piiramisel.

Linnud

Linnud on Rápina poldri hoiuala põhiväärtus ning hoiuala loomise põhjus. Inventuuri käigus kohati 2004. a kokku 156 liiki linde, läbi aastate on siin registreeritud aga vähemalt 182 linnuliiki. See on enam kui pool kogu Eestis kohatud liikidest.

Kõige arvukamad on siin värvulised (83 liiki), järgnevad kurvitsalised (29) ja hanelised (18). Pesitsejaid on poldril leitud kokku 138 liiki, kellset ca 100 on iga-aastased pesitsejad.

Kokku pesitseb hoiualal 2000-3000 paari linde keskmise asustustihedusega 170 paari/100 ha.

Haruldastest, I kaitsekategooria liikidest võib siin kohata merikotkast, kalakotkast, väike- ja suurnakkotkast, väikepistrikku ja tutkast. Hoiualal pesitsevad neist väike-konnakotkas ja tutkas, teised kasutavad ala vaid toitumispaigana.

Üle-euroopalise tähtsusega linnuliike (EL Linnudirektiivi järgi) esineb siin koguni 43.

Kõige arvukamad pesitsejad on poldril naerukajakad (kuni 500 paari) ning haruldased ja kaitsealused väikekajakad ja mustviired (kumbagi kuni 200 paari ehk kuni kuus protsenti Eesti asurkonnast). Rápina polder on Eestis üks olulisemaid alasid koguni kaheksale siin pesitsevale linnuliigile. Eraldi esiletoomist väärib kindlasti kõigile tuntud, kuid ohustatud rukkirääk, kelle asustihedus ulatus kohati kuni 44 laulva linnuni 100 hektaril! Rápina polder on teadaolevalt parim rukkiräägu ala Eestis.

Rápina polder on ka väga oluline lindude läbirände ja rändepeatuspaik. Kevadel annavad tooni veelinnud, eeskätt haned ja pardid. Eriti meeltnööda on polder ja ümbritsevad põllud suur-

laukhanedele. Sel kevadel loendati lennukilt hoiualal korraga kuni 8500 hane! Lisaks veel tuhatkond parti.

Kui kevadel teevad siin paljud veelinnud pikema rändepeatuse, siis sügisele on omane rohkem üleränne. Liikidest on siis arvukuse poolest esireas hoopis värvulised - metsvint ja põhjavint, hallrästas, suitsupääsuke, sookiur jt.

Kokku kohati sügiserändel sadakonda linnuliiki. Hinnanguliselt rändas päeva jooksul hoiualalt läbi kuni 80 000 lindu neljakümnest liigist ning kogu sügise jooksul läbis hoiuala kokku üle 1 miljoni linnu!

Räpina polder on rahvusvaheliselt oluline linnuala

Inventuuride tulemused kinnitavad, et Räpina polder on endiselt väga väärtuslik linnuala nii Eesti kui Euroopa mastaabis. Põlvamaal ja kogu Kagu-Eestis ei kohta sellist lindude mitmekesisust ja arvukust kusagil mujal. Arvestades siin esinevate linnuliikide arvukust ja olulisust on linnuhoiuala kaitse-eesmärgiks eeskätt hüübi, suur-laukhane, rägapardi, väike-konnakotka, täpikhuiga, rukkiräägu, väikekajaka, mustviire ja tutka kui liikide ja nende elupaikade kaitse. Kõige prioriteetsem on seejuures rukkiräägu, väikekajaka ja mustviire elupaikade optimaalse seisundi tagamine. Seda aitab saavutada poldril 2003. a käivitunud LIFE-Nature projekt, mis kestab 2006. a lõpuni.

Räpina poldri hoiuala ja projekti kohta saab infot poldri kodulehelt aadressil www.envir.ee/rapinapolder. Kodulehel on kättesaadavad ka kõikide läbiviidud inventuuride aruanded.

17. novembril algusega kell 15 toimub Räpina Vallavalitsuse saalis (Kooli 1) Räpina poldri hoiuala inventuuride tulemuste tutvustus ja trükise esitlus. Räägitakse ka käimasolevast LIFE-projektist ning üritus lõpeb hoiuala tutvustava slaidiprogrammiga. Lisainfo: 508 6690, Riho Kinks.